

УДК 316.728:908-051(477.53):82-6"19/20"(045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3\(21\)-1169-1178](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-3(21)-1169-1178)

Петренко Ірина Миколаївна доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук Полтавський університет економіки і торгівлі, Товариство з обмеженою відповідальністю «Українське об'єднання закладів кооперативної освіти» (Укркоопосвіта), м. Полтава, 36003, вул. Івана Банка, 3; тел.: (067)646-95-34, <https://orcid.org/0000-0002-2994-3833>.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОВСЯКДЕННЯ КРАЄЗНАВЦІВ ПОЛТАВЩИНИ НАПРИКІНЦІ ХХ СТ. – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. (на матеріалах епістолярної спадщини)

Анотація. У статті на основі листів уродженця Полтавщини, відомого українського історика та краєзнавця Петра Петровича Ротача (1925-2007) до фундатора краєзнавчого руху на Черкащині, золотоніського педагога Михайла Федоровича Пономаренка (1920-2010), відображено деякі особливості повсякденного життя представників регінознавчих студій. З'ясовано, що центральною темою листування була проблематика шевченкознавчих досліджень, якими займалися впродовж свого життя краєзнавці. Аналіз даних матеріалів розширює уявлення про взаємовідносини дослідників. Обговорення проблем зі здоров'ям, негараздів з ріднею та в робочих моментах, свідчать про їх довірливість. Схарактеризовано поетичну натуру історика, що яскраво передає низка його листів. В епістоляріях прослідковується міркування про життя та близький його кінець, що обумовлено похилим віком автора.

Оскільки, дане листування є одним із останніх у житті як П. П. Ротача, так і М. Ф. Пономаренка, встановлено якими питаннями займалися інтелігенти в цей період. П. П. Ротач мав плани видати другу книгу літературного календаря, що вміщував довідки про 75 персоналій; працював над виданням книги листів відомих людей, з якими спілкувався впродовж життя; впорядковував «Полтавську Шевченкіану». Акцентовано, що будучи за освітою філологами П.П. Ротач та М.Ф. Пономаренко, дискутували та консультували один одного стосовно походження назв, імен, прізвищ. Розглянуто основні проблеми з якими стикалися дослідники у 2000-х рр. У процесі опрацювання теми використано біографічний та хронологічний методи історичного дослідження і загальнонауковий метод системного аналізу. Також було застосовано археографічний метод джерелознавчого дослідження.

Ключові слова: персоналії, П.П. Ротач, шевченкознавство, М.Ф. Пономаренко, інтелігенція, енциклопедичне видання, топоніми.

Petrenko Iryna Mykolayivna Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Social Sciences, Poltava University of Economics and Trade, Ukrainian Association of Cooperative Education Institutions (Ukrkooposvita), Ivan Banka St., 3, Poltava, 36003, tel.: (067)646-95-34, <https://orcid.org/0000-0002-2994-3833>

**SOME ASPECTS OF THE EVERYDAY LIFE OF POLTAVA REGION
LOCAL HISTORIANS IN THE LATE TWENTIETH CENTURY -
EARLY TWENTIETH CENTURY.
(based on epistolary heritage)**

Abstract. The article is based on the letters of Petro Rotach (1925-2007), a native of Poltava region, a well-known Ukrainian historian and local historian, to the founder of the local history movement in Cherkasy region, a teacher from Zolotonosha, Mykhailo Ponomarenko (1920-2010), and reflects some peculiarities of everyday life of representatives of regional studies. It has been found that the central theme of the correspondence was the problem of Shevchenko studies, which the local historians were engaged in throughout their lives. The analysis of these materials expands the understanding of the relationship between the researchers. Discussions of health problems, troubles with family and in work moments testify to their trustworthiness. The author characterizes the historian's poetic nature, which is vividly conveyed in a number of his letters. The epistolaries reflect on life and its near end, which is due to the author's advanced age.

Since this correspondence is one of the last in the lives of both P. P. Rotach and M. F. Ponomarenko, it has been established what issues the intellectuals were dealing with during this period. P. Rotach had plans to publish the second book of the literary calendar, which contained information about 75 individuals; he worked on the publication of a book of letters from famous people with whom he communicated throughout his life; he organized the Poltava Shevchenkiana. It is emphasized that being philologists by education, P.P. Rotach and M.F. Ponomarenko discussed and advised each other on the origin of titles, names, and surnames. The main problems faced by researchers in the 2000s are considered. In the process of studying the topic, biographical and chronological methods of historical research and the general scientific method of systematic analysis were used. The archaeographic method of source research was also used.

Keywords: personalities, P. P. Rotach, Shevchenko studies, M. F. Ponomarenko, intelligentsia, encyclopedic edition, place names.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної історичної науки відображає зростання інтересу до наукової та творчої спадщини представників краєзнавчого руху радянської доби та їх повсякденного життя. Особливої уваги заслуговує насамперед публікація приватних листів видатних краєзнавців. Такого плану кореспонденція є цінним джерелом, що поглиблює знання про персоналії, які присвятили свою діяльність вивченню історії рідного краю. Одними із яскравих, представників даного інтелектуального середовища є відомий полтавський історик, краєзнавець, письменник, Петро Петрович Ротач (1925–2007) та золотоніський вчитель Михайло Федорович Пономаренко (1920–2010).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В історіографії творчий та життєвий шлях письменника П. П. Ротача знайшов своє відображення у працях Т. Пустовіта «Письменник, літературознавець і великий патріот України (до 90-річчя від дня народження Петра Ротача)» та «Особовий фонд літературознавця Петра Петровича Ротача – цінне джерело з історії Полтавщини (за документами державного архіву Полтавської області), В. Дудко «Ротач Петро Петрович (1925–2007)» та В. Смолки ««Великий поборник національного духу – Петро Петрович Ротач» [3;8;9;11]. Висвітлення деяких сторінок повсякдення П.П. Ротача здійснювалося О. Вертієм, Ю. Роговим, М.Селецьким, які публікували листування полтавського дослідника з Г. Кисілем, Ф. Роговим, Й. Дудкою [1;5;6]. Натомість епістолярна спадщина М. Ф. Пономаренка та його спілкування з П.П. Ротачем залишалася поза увагою наукових студій.

Мета статті полягає в уведенні в науковий обіг нових документів, які розширять джерельну базу дослідження повсякденного життя полтавського краєзнавця П. П. Ротача до золотоніського М. Ф. Пономаренка та відображають їх думки та погляди на краєзнавчу діяльність у 2000-х рр.

Виклад основного матеріалу. Як зазначив історик О. Реєнт: «Здобуття Україною незалежності стало могутнім стимулом відродження духовності й історичної пам'яті народу. Небачено розширилися межі наукового пошуку й коло людей, причетних до вивчення і збереження багатовікових культурних традицій. На тлі загального посилення інтересу суспільства до витоків і джерел духовності з кожним роком примножується потенціал і урізноманітнюються функції краєзнавства, зростає його виховна роль. На рубежі тисячоліть, у період переоцінки цінностей і творення нових форм людського співжиття виховний і об'єднуючий потенціал «малої історії» стає особливо вагомим» [10,с.8].

В контексті активізації та зростання ролі краєзнавства в суспільстві які відбувалися після 1991 р. та на початку 2000-х рр., коли краєзнавство отримало підтримку на загальнодержавному рівні, важливо дослідити яким чином, це вплинуло на життя та діяльність основоположників руху [10, с.15].

Утворення Всеукраїнської спілки краєзнавців (ВСК, з 2008 р. – Національна спілка краєзнавців України) 27 березня 1990 р. П.П. Ротач та М.Ф. Пономаренко зустрічали вже в поважному віці [10, с.14]. Після виходу на пенсію в 1985 р. Петро Петрович цілковито віддався літературній праці. Найвагоміший період творчості П. П. Ротача – це роки незалежності України. Його книги «Біля гнізда соловейка» (1993), «Іван Котляревський у листуванні» (1994), «Колоски з літературної ниви» (1993), «Грудочка любимой землі: Василь Симоненко і Полтавщина» (1995), «Розвіяні по чужині: полтавці на еміграції» (1998) – це крихта до крихти зібрані й осмислені факти, імена, постаті, твори різних епох [12, с. 61].

Михайло Федорович у 1989 р. долучився до створення Черкаського обласного краєзнавчого товариства. На установчій конференції 9 грудня головою товариства було обрано заслуженого працівника культури України П.П. Сосу, заступником – лауреата премії імені Антоновича М.Ф. Пономаренка. Свої краєзнавчі студії М. Ф. Пономаренко поєднував з участю у політичному житті, ініціював у 1990 р. створення в області й на Золотоніщині районних організацій Народного Руху України, Української Республіканської партії, блоку «Демократична Золотоніщина». Очолював Золотоніську організацію Народного Руху, був учасником його обласних та республіканських конференцій і з'їздів. Брав активну участь у заходах товариств «Меморіал» і «Просвіта», разом з однодумцями започаткував випуск поза цензурної газети «Воля» [4; 17, с. 11].

При детальному аналізі особового фонду М.Ф. Пономаренка (Ф.Р.-5428) в Державному архіві Черкаської області було виявлено низку листів П. П. Ротача за 2003-2005 рр. Характерною рисою даного листування є відображення внутрішнього стану полтавського краєзнавця, деяких аспектів його повсякденного життя. Аналіз листів засвідчує продовження творчої діяльності дослідника у 2000-х рр.: робота над другою книгою літературного календаря, що вмщував довідки про 75 персоналій; виданням книги листів відомих людей, з якими спілкувався впродовж життя; впорядкування «Полтавської Шевченкіани»; публікування в місцевій пресі [2, арк.57-59, 62].

Слід зауважити, що спілкування П. П. Ротача та М. Ф. Пономаренка зародилося ще в 1980-х рр. Свідченням цього, є наявна в особовому фонді золотоніського краєзнавця автобіографія написана полтавським дослідником у 1988 р. Також збереглася чернетка одного з листів М.Ф. Пономаренка до П.П. Ротача за 1994 р., в якому він дякував за знайомство з його працею «Полтавська петлюріана» (1993) [2, арк. 54-56]

Зазначаємо, що дані листи системно не вивчалися дослідниками. Фаховий же аналіз цієї епістолярної спадщини уможлиблює повнішу реконструкцію повсякденного життя науковця та його краєзнавчі інтереси у

2000-х рр. При публікації матеріалів не здійснювалося виправлень з орфографії, пунктуації, фонетики та морфології

Висновки. Отже, вивчення листів полтавського історика, літературознавця та краєзнавця П. П. Ротача до золотоніського краєзнавця М.Ф. Пономаренка допоможе пролити світло на повсякденне життя радянської інтелігенції у 1990-х – 2000-х рр. та доповнить дослідження краєзнавчого руху даного періоду.

**№1. Лист П. П. Ротача до М. Ф. Пономаренка
Полтава, 30. 03. 2003 р.**

Дорогий Михайло Федоровичу,

винен перед Вами: пробачте, що вчасно не відповів про одержання монографії про В. Захарченка. Дякую і ще раз дякую. Бо де б я дістав це черкаське видання. Особливо цінна «Автобіографія» В. Захарченка, написана за оригінальною, цілком авторською схемою. Звичайно, якби я мав цю книжечку раніше, то обов'язково використав би її в «Колосках», а так стаття про В.З. вийшла дещо сухою і малозмістовною.

Я дякую за добре слово про мій літ[ературний] календар. Справді, в ньому відсутні не лише А. Дімаров чи Я. Жарко, але багато-багато інших достойних імен. Тепер я вирішив готувати ще одну, другу книгу календаря під тією ж назвою. Визначив 75 імен: П. Загребельний, Л. Пономаренко, Ю. Кочубей і т. д., і т.д. Одну статтю вже опублікувала «Полтавська думка» – про Ю. Чичибабіна. Про Гавриша Ф. написав і про Ганну Величко, але інші газети не хочуть друкувати.

Бажаю Вам здоров'я і вітаю з Великоднем – Вас і дружину, яка прихильно ставиться до моєї писанини. Хай їй щастить.

Ваш (підпис П.П. Ротача)

P.S.: Чи надсилав Вам зб[ірку] віршів «Дух минувшини»?
(ДАЧО. Ф.Р.–5428. Оп. 1. Спр.61. Арк.57. – машинопис)

**№2. Лист П. П. Ротача до М. Ф. Пономаренка
Полтава, 02. 02. 2005 р.**

Друже і колего Михайле Федоровичу!

Чекаєте передмову і лаєте потихеньку/ а може і голосно/ мене грішного?
Ой бідний я, що маю робити:

Любима робота та й не дає жити!

Загнав себе в тупик

Не знаю, за що братись.

Мені ж 80. За столом бажали «лет до ста вам рости», а я відчуваю, як сили тануть, як дзенька десь недалеко коса – мантачить бабця...

Незавершена Шевченкіана. Ще половину її треба написати. А це з півтисячі енциклопедичних статей.

А тут нова халепа. Здумалося видати книгу листів відомих людей, які упродовж півстоліття писали до мене. Київ підхопив ідею почалася робота. А це підбір кращого матеріалу. Вони набирають, й ось маю перші листи, які треба коментувати. За голову берусь: де брати матеріал? Коментарів буде не одна сотня, а за день можу зробити лише 1-2.

Отже – не гнівайтесь і почекайте. Може, знайду щілинку до «Передмови». А власне, про що писати? Про те, що колись обірвали друкування? Про те, що мрія видати ЛП у двох томах? Про те, що вже нема часу для цієї роботи? І сили немає? Чи про що?

Хотів би зробити, навіть для одного примірника, лише для Вас, але оце стільки перепон.

А тут ще й в Україні неспокій – одні наші стресові переживання.

ЕСУ – Енциклопедія Сучасної України. Вийшли три томи, а планують 25. В перших дещо є і моє, а в останніх – вже й забудуть своїх співробітників. Як же це сталося, що Вас не залучають до роботи?

Тож чекайте, щось придумаю.

Добра Вам і здоров'я, аби воно не сунулося вниз.

Ваш (підпис П. Ротача)

(ДАЧО. Ф.Р.–5428. Оп. 1. Спр.61. Арк.58. – машинопис)

№3. Лист П. П. Ротача до М. Ф. Пономаренка

Полтава, 18. 03. 2005 р.

Дорогий колего!

Істина правда: чим ближче до кінця земного шляху, тим більше роботи / «праці навалом» як Ви пишете/. Мене ця праця просто зводить на нівець, бо те і те не завершено, а кожний новий день «підкидає» все нові замовлення. Я вже втрачаю надію, що виберуся із-під цих брил.

Різні причини /часто звичайна нікчемна метушня/ не дають можливості спокійно працювати. Знову занедбав роботу над Книгою листів і над Шевченкіаною.

Той просить одне, той інше...

А часу ніхто не додає...

Посилаю на пам'ять фото 5-річної давності, а ще – образ молодих літ. А з передмовою/ чи післямовою/ до ЛП не впорався. Та й що писати – не знаю. Робота не завершена, а друковане – недосконале.

Бувайте здорові та спроможні до праці. «Праця єдина з неволі нас вирве...»

Ваш (підпис П. Ротача)

(ДАЧО. Ф.Р.–5428. Оп. 1. Спр.61. Арк.59. – машинопис)

№4. Лист П. П. Ротача до М. Ф. Пономаренка

Полтава, 16. 04. 2005 р.

Дорогий Михайло Федорович!

Наслали Ви мені купи листів, в яких не все прочитав через отой «страйк машинки», як Ви кажете. А моя ще підкоряється мені, хоча служить десь із 1962 чи 63-го року. Моя німецька «Уранія». Гарну машинку підкинуло КГБ, за це я їм вдячний. Думали піймати мене по шрифту, але я політикою тоді не займався, лише літературою.

Щодо наголосу моєму прізвищі. За довідником Ю. Редька «Українські прізвища» /1968/: якщо прізвище закінчується на АЧ, то наголос завжди на останньому складі. Але для мене важить традиція. У моєму селі не одна родина носила прізвище РОТАЧ – і ніхто не говорив РОТАЧ з наголосом на першому складі. Так що й Ви не зіб'єте мене з пантелику.

Дякую щиро за ласкаве запрошення побувати під Вашим вербами, послухати зозулю. Заманливо. Та вже недосяжно. Хвора дружина, хворі ноги, болі жахливі, гіпертонія. За всю зиму не вийшли з кімнати. Тепер з ціпком по хаті: спальня-туалет-кухня. А я біля неї. Подай те, подай інше. Сходи в аптеку, по хліб, на ринок, на пошту, в касу – це мої маршрути. Інакше не можна. Якщо є час – сідаю за стіл. Вечером писати важко – болять очі. Вони ж у мене оперовані.

Отак ми живемо. Ще треба багато зробити, але за цих умов, очевидно, не доведу до кінця жодне важливе і любе мені починання.

Привіт Вам з дружиною!

Привіт Вашому чудовому куточку з деревами біля хати, з вербами в огороді!

Привіт зозулі!

Привіт Золотоношці, про березі якої ми колись, ще молодими, походжали та дихали запахом трав!

А мої папери, які Ви збирали та складали до теки, викиньте або спаліть. Якщо ви не привітаю з Великоднем – не сердіться, а пам'ятайте: згадуо завжди і подумки похристуємося.

Ваш уклінно

(підпис П. Ротача)

(ДАЧО. Ф.Р.–5428. Оп. 1. Спр.61. Арк.60. – машинопис)

№5. Лист П.П. Ротача до М.Ф. Пономаренка

Полтава, 9. 06. 2005 р.

Дорогий Михайло Федорович,

вибачайте, що я став дуже млявий у листуванні. Одне те, що роботи багато, а інше – здоров'я: почуваюсь украй виснаженим. Але каторжна праця не відпускає.

Хочу порадитися з Вами ось в яким питанні.

Чи варто подати в кількарядкову статтю до «Полтавської Шевченкіани» про с. Циблі з того приводу що до нього переселили в 1974 р. с. В'юнище? Якщо варто, то прошу надіслати мені історичну довідку про Циблі – коли і ким засноване, чим знане? А Шевченко не заїжджав туди?

Якщо маєте відомості – напишіть мені. Чи там і досі живуть у в'юнищани? Був у мене знайомий Трипуз. Звичайно він давно помер і, мабуть, похований був і ще у В'юнищі. Він був носієм переказів про Шевченка і я уводжу його в словник.

А як Ваші розшуки у власній архіві? Куди Ви збираєтесь передати його? Я передаю то до ЦНБ, то до інституту літератури. А Полтава не досить надійна, буває, що привласнюють.

Хотів би знати, як скомпонували ЛП, чи писали до неї передмову чи й досі чекаєте від мене? Скільки примірників віддрукували її Вам?

Вітаю з близькою Трійцею – Вас і дружину. Уявляю, як гарно влітку на Вашому затишному подвір'ї, а на огороді та під вербами ще краще. Якби не обставини життя, скористався б Вашим ласкавим запрошенням, кинув би все і приїхав. Але живу спогадами...

Добра Вам обом, Ваш (підпис П. Ротача).

(ДАЧО. Ф.Р.–5428. Оп. 1. Спр.61. Арк.62. – машинопис)

Література:

1. Вертій О. Листування поета з Роменщини Йосипа Дудки. <https://history.sumy.ua/sources/writing/36-lystuvannia-poeta-z-romenshchynu-yosypa-dudky.html>
2. Державний архів Черкаської області. (ДАЧО). Ф.Р.5428. оп.1. спр.61. 71+3 арк.
3. Дудко В. Ротач Петро Петрович (1925–2007). *Український археографічний щорічник*. 2007. Вип. 12. С. 854–857.
4. Історія Черкаської обласної організації Національної спілки краєзнавців України. URL:https://nsku.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=4
5. Листи Петра Ротача до Григорія Кисіля. Упорядник Микола Селецький. *Рідний край*. 2011. № 2. С. 184-188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2011_2_35
6. Листи двох поколінь. / упоряд. Ю Роговий. Полтава: Дивосвіт, 2017. 163 с.
7. Мельниченко В. М. З любов'ю до Черкащини. *Михайло Пономаренко: з любов'ю до Черкащини*. Збірник статей, спогадів про М. Ф. Пономаренка та його вибраних публікацій / упор. В. М. Мельниченко. Черкаси: «Вертикаль», 2020. С. 3–13.

8. Пустовіт Т. П. Письменник, літературознавець і великий патріот України (до 90-річчя від дня народження Петра Ротача). *Архіви України*. 2015. № 1. С. 241-252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2015_1_20
9. Пустовіт Т. Особовий фонд літературознавця Петра Петровича Ротача – цінне джерело з історії Полтавщини (за документами державного архіву Полтавської області). Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Структурні зміни у суспільстві та економіці під впливом комунікацій та інформації» (м. Полтава, 12–13 травня 2016 року) / за ред. М. Макарової. Полтава: Полтавський університет економіки і торгівлі, 2016. С. 191–194.
10. Реєнт О. Поступ українського краєзнавства / О. Реєнт, В. Дмитрук. *Краєзнавство*. 2015. №1-2. С. 8-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraeznavstvo_2015_1-2_2
11. Смолка В. Великий поборник національного духу – Петро Петрович Ротач. URL: <https://patriotua.org/9680-2/>
12. Федорова М. Внесок Петра Ротача в українську енциклопедистику, літературознавство, краєзнавство. *Енциклопедичний вісник України*. 2020. Вип. 12. С. 58–64. DOI: 10.37068/evu.12.5. URL: <https://evu.encyclopedia.kyiv.ua/doi/10.37068/evu.12.5.pdf>

References:

1. Vertij, O. Listuvannja poeta z Romenshhini Josipa Dudki [Correspondence of the poet from Romanshchyna Yosyp Dudka]. *history.sumy* Retrieved from <https://history.sumy.ua/sources/writing/36-lystuvannia-poeta-z-romenshchyny-yosypa-dudky.html> [in Ukrainian].
2. *Derzhavnij arhiv Cherkas'koї oblasti. (DACHO). F.R.5428. op.1. spr.61. 71+3 ark. [State archive of Cherkasy region. (DACHO). F.R. 5428. op. 1 ref. 61 71+3 sheets].* [in Ukrainian].
3. Dudko, V. (2007). Rotach Petro Petrovich (1925–2007) [Rotach Petro Petrovych (1925–2007)]. *Ukrains'kij arheografichnij shhorichnik - Ukrainian archeographic yearbook*, 12, 854–857 [in Ukrainian].
4. Istorija Cherkas'koї oblasnoї organizacii Nacional'noї spilki kraeznavciv Ukraїni [History of the Cherkasy regional organization of the National Union of Local History of Ukraine]. *n sku.ck.ua* Retrieved from https://n sku.ck.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=4 [in Ukrainian].
5. Selec'kij, Mikola (2011). Listi Petra Rotacha do Grigorija Kisilja [Letters of Peter Rotach to Hryhoriy Kisil]. *Ridnij kraj - Homeland*, 2, 184-188. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2011_2_35 [in Ukrainian].
6. Rogovij, Ju (2017). *Listi dvoh pokolin' [Letters of two generations]*. Poltava: Divosvit [in Ukrainian].
7. Mel'nichenko, V. M. (2020). Z ljubov'ju do Cherkashhini [With love to Cherkasy]. *Zbirnik statej, spogadiv pro M. F. Ponomarenka ta jogo vібranih publikacij - Collection of articles, memories about M. F. Ponomarenko and his selected publications*, 3–13 [in Ukrainian].
8. Pustovit, T. P. (2015). Pis'mennik, literaturoznavec' i velikij patriot Ukraїni (do 90-riчchja vid dnja narodzhennja Petra Rotacha) [Writer, literary critic and great patriot of Ukraine (to the 90th anniversary of the birth of Pyotr Rotach)]. *Arhivi Ukraїni - Archives of Ukraine*, 1, 241-252. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2015_1_20 [in Ukrainian].
9. Pustovit, T. (2016). Osobovij fond literaturoznavecja Petra Petrovicha Rotacha – cinne dzherelo z istorii Poltavshhini (za dokumentami derzhavnogo arhivu Poltavs'koї oblasti) [The personal fund of the literary critic Peter Petrovich Rotach is a valuable source of the history of the Poltava region (according to the documents of the state archive of the Poltava region)]. *Proceedings from Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia « Strukturni zmini u suspil'stvi ta ekonomici pid vplivom komunikacij ta informacii » – The International Scientific and Practical Conference « Structural changes in society and economy under the influence of communications and information »*. (pp. 191-194). Poltava: Poltavs'kij universitet ekonomiki i torгivli [in Ukrainian].

10. Reent, O. (2015). Postup ukraïns'kogo kraєznavstva [Progress of Ukrainian regional studies]. *Kraєznavstvo - Local history*, 1-2, 8-27. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/kraєznavstvo_2015_1-2_2 [in Ukrainian].
11. Smolka, V. Velikij pobornik nacional'nogo duhu – Petro Petrovich Rotach [he great champion of the national spirit - Petro Petrovych Rotach]. *patriotua.org* Retrieved from <https://patriotua.org/9680-2/> [in Ukrainian].
12. Fedorova, M. (2020). Vnesok Petra Rotacha v ukraïns'ku enciklopedistiku, literaturoznavstvo, kraєznavstvo [Contribution of Peter Rotach to Ukrainian encyclopedias, literary studies, local studies]. *Enciklopedichnij visnik Ukraïni - Encyclopedic Herald of Ukraine*, 12, 58–64. DOI: 10.37068/evu.12.5. Retrieved from <https://evu.encyclopedia.kyiv.ua/doi/10.37068/evu.12.5.pdf> [in Ukrainian].